

ное, гіперболізаванае прадставленне праблемы в дыскурсе СМІ і в фарміруемых ими стереотыпах каллектыўнага языковага свядзення (*чыновнікі – воры, мігранты – тэрарысты* і пад.).

Дэонтолагічная аснова іскажэння істыны – ізбірательнасць заканадаўства і прафесійнальных этычных кодэксаў: последние от-ражают только отрэфлексіраваныя прафесіяналамі агульныя праблемы.

Бібліаграфічныя спасылкі

1. «Интерес там, где конфликт». На краснойркем медыафоруме властям рас-сказали, как не платить СМІ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://news.rambler.ru/other/38507366/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink. – Дата доступа : 16.10.2018.

Надзея Тачыцкая

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
(г. Мінск, Беларусь)*

КАМПАЗІЦЫЙНЫЯ СРОДКІ СТВАРЭННЯ ГУЛЬНЯВОГА ЭФЕКТУ Ў ТЭКСТАХ АРТ-ЖУРНАЛІСТЫКІ

Аналізуюцца кампазіцыйныя сродкі стварэння гульнявога эфекту ў тэк-стах арт-журналістыкі, якія ўсё часцей будуцца з выкарыстаннем прыёмаў постмадэрнізму.

Ключавыя словы: арт-журналістыка; гульня-ўяўленне; гульня-перай-манне; інтэртэкстуальнасць; іронія; словаўтваральная гульня.

Арт-журналістыка як від творчай журналісцкай практыкі ўзнікла на мяжы XX–XXI стст. пад уплывам масавай культуры, постмадэрнізму і кліпавага мыслення. Асаблівасцю новага кірунку стала «рытмічная арганізацыя тэксту, разбітага на кароткія абзацы. Такая будова адпавядае прынцыпам постмадэрнісцкага тэксту, таму што ў гэтым стылі мазаічнасць, фрагментарнасць, разарванасць сталі адной з вядучых тэм і прыёмаў твораў сучаснай культуры» [7, с. 49]. Постмадэрнізм прасочваецца ва ўменні скамбінаваць і абагульняць тое, што было напісана раней, а таксама ў гульнявой манеры напісання.

У постмадэрнізме гульня прымаецца ва ўсёй шматзначнасці гэтага феномена: асаблівыя паводзіны, парушэнне прасторава-часавых межаў, самых розных функцый, у тым ліку і эстэтычных. Пры гэтым гульня

з рэгламентаванымі правіламі прываблівае перспекывай адшукаць магчымасці і для імправізацыі, калі журналіст робіць хады, ствараючы тэкст, і для інтэрпрэтацыі, калі чытач робіць хады ў адказ у працэсе ўспрымання гэтага тэксту.

У стыхію постмадэрнісцкай гульні ўваходзіць рэальнае і гіперрэальнае, аўтар і чытач, традыцыйнае і авангарднае, сваё слова і чужое. Пры гэтым шліфуюцца асаблівыя прыёмы арганізацыі гульнявога дыскурсу. Літаратура стала майстэрняй, дзе ствараюцца гэтыя прыёмы. Журналістыка пранікае ў яе і адбірае для сябе тыя, якія магчыма прымірыць з прыродай публіцыстычнага тэксту. Злучэнне гульнявога і дакументальнага дыскурсаў становіцца творчай забавай, таму даследчык Святлана Смятаніна вылучае два тыпы гульні – гульняўяўленне і гульня-перайманне [5, с. 178].

Журналісцкія тэксты аб Мінскім міжнародным кінафестывалі «Лістапад» будуюцца менавіта на гульні-ўяўленні. Гэта робіцца для таго, каб чытач адчуў сваю прысутнасць на фестывалі, быццам ён вачыма журналіста бачыць фільм або само фестывальнае дзеянне. Эфект дасягаецца ключавой фразай – «уявіце сабе». У публікацыі «“Это делает нас ближе”: на “Лістападзе” показали фильм для людей с особыми потребностями» аўтарам выкарыстоўваецца гэты прыём, каб чытач мог уявіць, як глядзіць фільм чалавек з абмежаванымі магчымасцямі: «Для других зрителей показ стал возможностью лучше понять людей с нарушением зрения, ведь нужно было просто закрыть глаза и слушать голос, который описывал происходящее. И в воображении появлялись картинки из фильма. Вот Ян ведет Эву в бар, чтобы услышать корабль и почувствовать морской воздух. Нужно только представить» [6]. Другая гульня – перайманне – таксама ўласціва матэрыялам афіцыйнага сайта «Лістапада», бо тэксты быццам пабудаваныя па адной схеме. У гэтым і заключаецца сутнасць пераймання, калі адзін тэкст будзецца па мадэлі другога па прынцыпе лютэрка. Эфект таксама праяўляецца ў змestавых, кампазіцыйных, моўных паўторах.

Манера цытатнага напісання – гэта тэкставая праява інтэр-тэкстуальнасці. Яна прасочваецца ў матэрыяле Людмілы Саянковай «Большой мир маленького человека» ў часопісе «На экранах». Калі цытата абapіраецца на аўтарытэт журналіста або крыніцы, то ў цытатным напісанні спасылкі на аўтара не адыгрываюць істотную ролю, з'яўляюцца замест прамога наймення. Такі прыём паказвае ў цытаце поліфункцыянальнасць, якая вызначае спектр магчымасцей цытатнага напісання: нейтральнае выкарыстанне – экспрэсіўнае –

сумяшчэнне нейтральнага і экспрэсіўнага ў адной намінатыўнай мадэлі. Такім чынам, гэта прыём, які мае адносіны да спосабу выкладу, а не да спосабу арганізацыі ўсяго тэксту: «И в этом абсолютно права, потому что “Тони Эрдман” – “смех сквозь слёзы”, комедия сквозь драму» [4].

Сёння журналісты актыўна звяртаюцца да інтэртэксту, асабліва выкарыстоўваюць яго ў загаловах. Валянцін Пепяляеў у газеце «СБ. Беларусь сегодня» называе сваю рэцэнзію на спектакль «Новая зямля» – «Колас под сердцем твоим». Адразу ўзнікае асацыяцыя з назвай рамана Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім». Журналіст afisha.tut.by Ганна Яфрэменка дае заглавак рэцэнзіі на фільм – «“Лето”: 7 из 10. Цой. Спасибо, что живой». Лёгка здагадацца, што «арыгіналам» заголоўка з’яўляецца назва фільма Пятра Буслава «Высоцкий. Спасибо, что живой». Калі ў першым выпадку журналіст гуляе са словамі, то ў другім замяняе адно паняцце другім, што не ідзе на карысць.

Яшчэ адной праявай гульні з’яўляецца іронія. Яе майстарскае выкарыстанне прасочваецца ў рэцэнзіях Валянціна Пепяляева, пры гэтым прыём не носіць негатыўнага характару. Іранічныя адносіны да рэцэнзаванага твора прасочваюцца з першага сказа: «Агрессивный макияж, салат “Оливье” на свадебном столе, причёски “под ноль”, громыхающая группа “Руки вверх!” из динамиков, русский мат, который не задушишь – не убьёшь, он сверкает в литовской речи, как золотые зубы на солнце» [3]. Валянцін Пепяляеў таксама ўдала выкарыстоўвае прыём словаўтваральнай гульні. Напрыклад, у заголоўку «Мюзиклбург» для «Народной газеты» аўтар бярэ два словы – «мюзікл» і «Брэйтбург» – і шляхам сцяжэння стварае аказіяналізм. Такім чынам, падкрэсліваецца значнасць мюзікла і кампазітара. Гэтым прыёмам чытач уцягваецца ў тэкст-красворд, тэкст-шараду. Разгадка заключаецца ў складаным ходзе, лінгвістычным па форме і светаўспрымальным па сутнасці: знаходжанне новых сувязей паміж фактамі мовы спрыяе знаходжанню новых сувязей паміж падзеямі і асобамі рэальнай рэчаіснасці. Іранічна ставіцца Валянцін Пепяляеў і да самога сябе, выкарыстоўваючы псеўданім «Добрый зритель в 9-м ряду». Такім чынам, аўтар хоча схавачь сваю самасць ад чытача пад маскай і паўстаць перад ім у іншым святле.

Прымяненне іроніі з негатыўнай ацэнкай можна знайсці ў рэцэнзіях Ганны Яфрэменкі: «И как бы ни старались гримеры, 20-летний Каллахан у Феникса смотрится как сорокалетний продавец снеков в придорожном супермаркете» [1]. Іронія аўтара праяўляецца і праз выкарыстанне ўласных назоўнікаў у значэнні агульных для прыніжэння мастацкай вартасці фільмаў: «И эта легкость – то главное, что удерживает “Лето”

от падения в пропасть. Куда уже свалились мумифицированные “довлатовы” и заgrimированные “высоцкие”» [2].

Такім чынам, гульня-ўяўленне і гульня-перайманне, інтэртэкстуальнасць (манера цытатнага напісання), іронія і словаўтваральная гульня з’яўляюцца стылістычнымі сродкамі стварэння гульні ў тэкстах арт-журналістыкі. У сваю чаргу, адзначаныя вышэй прыёмы можна лічыць адметнасцю дадзенага напрамку.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Ефременко, А. «Не волнуйся, он далеко не уйдет»: 5 из 10. Самый непопкоректный карикатурист Америки / А. Ефременко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://afisha.tut.by/news/culture/605666.html?crnd=83095>. – Дата доступа : 08.10.2018.
2. Ефременко, А. «Лето»: 7 из 10. Цой. Спасибо, что живой / А. Ефременко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://afisha.tut.by/news/reviews/595743.html>. – Дата доступа : 08.10.2018.
3. Пепеляев, В. Наш дядюшка Оскарас / В. Пепеляев // СБ. Беларусь сегодня. – 2018. – 2 окт.
4. Саенкова, Л. Большой мир маленького человека / Л. Саенкова // На экранах. – 2017. – № 1. – С. 4–8.
5. Сметанина, С. И. Медиа-текст в системе культуры / С. И. Сметанина. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 382 с.
6. Точицкая, Н. «Это делает нас ближе»: на «Лістападзе» показали фильм для людей с особыми потребностями / Н. Точицкая [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://listapad.com/news/2016/11/eto-delaet-nas-blizhe-na-listapadze-pokazali-film-dlya-lyudey-s-osobymi-porbebnostyami>. – Дата доступа : 07.10.2018.
7. Точицкая, Н. Литературно-художественная критика и арт-журналистика: сходства и различия в понятиях / Н. Точицкая // Белорусская журналистика-2017 : материалы 74-й науч.-практ. конф. студентов и аспирантов / редкол. : С. В. Дубовик (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2017. – С. 49–52.

Бранко Тошович

*Институт славистики Грацского университета им. Карла и Франца
(г. Грац, Австрия)*

ГЕНЕРАТОРСКАЯ СТИЛИСТИКА

Рассматриваются основные характеристики генераторской стилистики, занимающейся стилистическим потенциалом, экспрессивностью и стилевым членением текстов, порождаемых носителями искусственного интеллекта – сетевыми генераторами.